

4. Закон України «Про медіацію» від 16.11.2021 № 1875-IX (Статус: Чинний). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/T211875?an=1> (дата звернення 30.09.2023 р).

5. Медіація в Україні: на порозі нового етапу розвитку URL: https://lb.ua/blog/pravo_justice/573234_mediatsiya_ukraini_porozi_novogo.html (дата звернення : 25.09.2023).

6. Сіткар В. І., Сіткар С. В.. Особливості судового та медіаційного процесу врегулювання спортивних спорів (The peculiarities of arbitration and mediation processes in sports dispute resolution). *ZESZYTY NAUKOWE TURYSTYKA I REKREACJA*. Zeszyt 28 (2) 2021 / Redaktor naukowy tomu dr Andrzej Marian Cwer. Wyższa Szkoła Turystyki i Języków Obcych w Warszawie. Wydawnictwo Libron, Kraków. 2021. С. 33-43.

Оксана ФІЛПОВИЧ

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ МЕДІАЦІЇ В УКРАЇНІ ДЛЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Набрання 16 листопада 2021 року чинності Законом України «Про медіацію» дало можливість суб'єктам господарювання використовувати при вирішенні спірних ситуацій новий, законодавчо встановлений спосіб досудового (позасудового) врегулювання спору – медіацію, яка за своєю природою є дуже ефективною.

Ефективність медіації полягає в тому, що суб'єкти господарювання є особливим суб'єктом відносин, оскільки їх діяльність, виникнення та припинення господарських відносин не стільки залежить від волі самого суб'єкта, скільки повинні спиратися на норми чинного законодавства. Тобто, під час прийняття будь-якого рішення, суб'єкт господарювання, в першу чергу,

повинен звернути увагу на те, чи має він право взагалі вчинювати певні дії, та чи не буде він притягнутий до відповідальності за вчинення таких дій.

Саме так визначене поняття «суб'єкт господарювання» Господарським Кодексом України, частина 1 статті 55 якого зазначає, що суб'єктами господарювання є учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством [1].

Обов'язковість дотримання суб'єктами господарювання норм чинного законодавства певно мірою обмежує їх можливість і у добровільному вирішенні конфліктних ситуацій. Так, наприклад, право вирішення конфліктних ситуацій в яких одним суб'єктом є суб'єкт владних повноважень носить виключно імперативний характер, який передбачає конкретний механізм покрокових дій виражених в оскарженні дій чи рішень до керівника вищого рівня або до суду. Такий спосіб не передбачає будь-яких альтернативних можливостей для учасників конфлікту добровільно вплинути на можливість мирного вирішення конфліктної ситуації, що найчастіше призводить до створення для іншої сторони негативних наслідків, які полягають у неможливості добровільного врегулювання конфлікту, оскільки, у такому випадку добровільні кроки з боку суб'єкта владних повноважень можуть бути оцінені як корупційне діяння, що є підставою для притягнення його представника, який погодився на вирішення конфліктної ситуації у добровільному порядку, до кримінальної відповідальності.

Саме впровадження медіації, на законодавчому рівні врегульовує зазначене питання та дає можливість суб'єктам господарювання вирішити конфліктну ситуацію мирним шляхом. Враховуючи той факт, що законодавство визначає процес медіації, як варіант досудового врегулювання конфлікту, медіатор, виступає як незалежний гарант дотримання норм законодавства сторонами конфлікту при виборі процесу медіації для вирішення конфліктної

ситуації, під час проведення процесу медіації, укладання та дотримання виконання угоди за результатами медіації, наявності повноважень суб'єктів для участі у медіації та укладанні угоди про домовленості сторін. Також, впровадження медіації, як досудового способу врегулювання спору є позитивним кроком для вирішення спорів між суб'єктами господарювання з допомогою незалежної сторони – медіатора, оскільки, для суб'єктів господарювання дуже важливою є умова дотримання принципу конфіденційності під час вирішення питань, пов'язаних з веденням господарської діяльності, і саме дотримання принципу конфіденційності є пріоритетним під час проведення медіації [3, с. 6]. На відміну від медіації, передача спору до суду не може забезпечити реалізацію принципу конфіденційності, оскільки, всі судові рішення прийняті у справах, відображаються у Єдиному державному реєстрі судових рішень, доступ до якого є відкритим [2].

Медіація, як встановлений вже на законодавчому рівні різновид врегулювання спору для суб'єктів господарювання є актуальним, оскільки, надає учасникам медіації можливість використовувати процес медіації не тільки на стадії досудового врегулювання спору, але й на стадіях судового розгляду та виконання рішення суду.

На сьогоднішній день, коли в країні введено воєнний стан, і більшість процесів взаємодії між суб'єктами господарювання здійснюється дистанційно з використанням інформаційних технологій, які позитивно впливають на швидкісний режим прийняття рішень, здійснення господарських операцій, виконання зобов'язань, проте позбавляють можливості своєчасного вирішення конфліктних ситуацій, заощадження коштів на судове врегулювання спорів, оскільки, особливістю офіційного інформування суб'єктів господарювання є знов таки, встановлена нормами законодавства необхідність письмового направлення повідомлення на юридичну адресу суб'єкта та встановлення граничного строку для вирішення конфліктної ситуації, після чого питання передається для вирішення до суду. Судові повідомлення про розгляд справи та

процесуальні документи, які також містять певні строки для вчинення дій направляються на юридичну адресу суб'єкта господарювання і порушення таких строків позбавляє суб'єкта господарювання можливості своєчасно подати докази та заперечення для вираження власної позиції. Введення ж процесу медіації на судовому етапі розгляду справ, дає можливість сторонам з врахуванням наявних у них доказів вирішити конфліктну ситуацію протягом всього часу розгляду справи та знайти сприятливий для обох сторін вихід та значно знизити процедурні витрати сторін, до яких належать сплата судового збору (розмір якого для суб'єктів господарювання значно перевищує витрати фізичних осіб), витрати на надання правової допомоги, на участь у судовому процесі та ін.

З метою визначення реального ставлення до процесу медіації нами було проведено опитування серед представників суб'єктів господарювання, які займають керівні або адміністративно-управлінські посади на різних підприємствах. За результатами опитування було встановлено: 90 % респондентів вважають, що правильно врегульований процес медіації є запорукою нових можливостей для суб'єктів господарювання, і у майбутньому, використання процесу медіації може стати основним способом вирішення конфліктних ситуацій.

Проте, в результаті проведених бесід, майже 60 % респондентів зазначили, що на сьогоднішній день процес медіації не може бути ефективно впроваджений виходячи з наступного:

1) норми Закону України «Про медіацію» не кореспондують з іншими нормативно-правовими документами, що призводить до певних колізій норм права, оскільки, існуючі норми права у сфері господарювання не передбачають право суб'єктів господарювання на використання процесу медіації при вирішенні конфліктних ситуацій з суб'єктами владних повноважень або суб'єктами надання адміністративних послуг [4], як учасниками господарських відносин, взагалі не мають право застосовувати процедуру медіації, якщо таке право їм чітко не надано спеціальними нормативно-правовими актами, що регулюють їх діяльність (стаття 19 Конституції України);

2) слід враховувати той факт, що представник суб'єкта господарювання не повинен звертати увагу на власні судження, емоційний стан, ставлення до партнера, а повинен висловлювати свою думку, розглядати та вносити пропозиції, виключно, базуючись на нормах чинного законодавства, і укласти угоду за результатами медіації виключно з дотриманням норм чинного законодавства. На сьогоднішній день, сформованою є думка суспільства про те, що медіатор – це психолог або особа, яка володіє знаннями та навичками у галузі психології, що проводить медіацію. Проте, медіація з суб'єктами господарювання потребує спеціальних знань не тільки щодо процесу проведення медіації та ведення переговорів, але в першу чергу потребує від медіатора володіння знаннями у сфері господарського, бюджетного, податкового, цивільного та інших галузей права, також володіти хоча б базовими знаннями щодо формування облікової та економічної політики підприємства. Тобто, для правильної організації процесу медіації та визначення шляхів досягнення згоди між суб'єктами господарювання необхідним є універсальний медіатор, який володіє знаннями та навичками роботи саме з суб'єктами господарювання;

3) не всі стадії, перелічені Законом України «Про медіацію» дозволяють використання медіації. Так, наприклад, Господарським процесуальним кодексом України передбачена лише можливість використання медіації, а не процес її реалізації в судовому порядку на відміну від способів «врегулювання спору за участю судді» та «мирова угода». На стадії виконання рішення суду, якщо воно потрапило до державного або приватного виконавця, взагалі не можливо, оскільки, у зв'язку чинним Законом України «Про виконавче провадження» будь яке право добровільного виконання рішення суду не застосовується.

Таким чином, аналізуючи процес впровадження медіації в Україні можемо зробити висновок про те, що для його поширення необхідно внести зміни не тільки у процесуальні документи, а й передбачити можливість застосування процедури медіації, як досудового порядку врегулювання спорів у спеціальних нормативно-правових документах, які регулюють сферу господарських відносин, що закріпить обов'язковість визнання угоди за результатами медіації

не тільки суб'єктами господарювання, які її уклали, а й органами державного нагляду та контролю, суб'єктами владних повноважень та іншими суб'єктами у сфері господарських відносин.

ЛІТЕРАТУРА

1. Господарський кодекс України. *Відомості Верховної Ради України. № 18, № 19-20, № 21-22, ст.144.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
2. Конституція України. *Відомості Верховної ради (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.* [URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>]
3. Про затвердження Порядку ведення єдиного державного реєстру судових рішень: Вища рада правосуддя. Рішення від 19.04.2018 №1200/15-18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1200910-18#Text>
4. Про медіацію: закон України від 16.11.2021 р. № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>.
5. Уханенко С. Особливості стадії оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта, який здійснює адміністративні процедури у сфері соціального захисту населення в Україні. Підприємництво, господарство і право. 2018. Том 1, с. 77 – 82. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/1/18.pdf>

Руслана ЧП

кандидат психологічних наук, доцент, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, Україна

Роксолана ГАТАНЮК

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, Україна

ОСОБЛИВОСТІ МЕДІАЦІЇ НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

В умовах глобалізаційних процесів та трансформацій сучасного